

Urupa ut dicit yfido. a grecis est nuncupata. eo q̄ stercoza humana comedat et fetenti fumo nutriatur. Huius ei est spurcissima et immunda. crasis a capite creuntibus galeata. semper in sepulcris comorans vel in fumo. cuius sanguine si quis se inunxerit. dormitum pergens demones in somnis se suffocantes videbit. cuius cor malefactoribus valet. nam in suis maleficijs eo utuntur. De hac aue dicunt phisici. q̄ cum senuerit. eo q̄ nec videre nec volare queat. pulli eius euellunt ei penas invalidas. et limunt ei oculos herbarum succis et fouent sub alis donec recrescat plume eius. et sic renouata p̄fecte valet et videat clare sicut et ipsi. ut dicit yfidorus.

Capitulum XXXVIII

De respiratione

Respiratio a tempore. nomen sumpsit. eo q̄ lucem fugiens circumuolat in crepusculo respiratione p̄cipiti motu attrito et tenuissimis brachiorum membranis suspensa. et est animal simile muri. non tam resonans voce q̄ stridore. speciem simul volatilis et quadrupedis habet. quod in alijs aubus solet rarius inueniri. Hucusq̄ yfidorus. Dicit etiam glo. super ysa. ij. q̄ respirationes lucem fugiunt. ceci enim sunt sicut et talpe. puluerem lingunt. oleum de lampadibus sugunt. in rimulis parietum se abscondunt frigidissime sunt nature. Unde sanguis respirationis limbus super palpebras non sinit recrecere pilos. ut dicit Constan. et hoc forsitan est quia sua frigiditate opilat poros. quibus opilatibus non recrescunt pilis.

Incipit liber XIII

De aqua et eius ornatu.

Descriptis proprietatibus ignis et aeris restat ut de aquarum effectibus quatuor spectat ad opusculum nunc aliqua di-

camus. Dicitur autem aqua quasi equa. quoniam nihil quiescit a motu donec superficies eius adaequet. ut dicit yfidorus. li. xij. Et itaque elementum aqua secundum ista. frigidum et humidum respectu terre subtile et vispicuum p̄prio termino non contentum. deflueret enim aqua ad nihil nisi alieno termino sustineretur. Et quae de proprietate describit basilius in generali in exameron dicens. Aqua inquit inter omnia elementa est utilissimum. celi enim terrena fecundat. aerem suis vaporibus incorporat et condensat. scandit in sublime et celum sibi vindicat. Aque enim sunt omnium nascendi causa. quia fruges gignunt. arbores et plantas producant. sordes detergent. peccata diluunt. potum cunctis animalibus tribunt. Est enim aqua terre coniunctiva. penetratiua. repletiua. caloris celestis nutritiua. omnium inferiorum partium nisi enim haec inferiora suis exalationibus temperaret. omnia in conflagratione vel caloris verterentur. Haec ab animalibus potata nutrimentum transducit in carnis vegetationem. Haec piscibus dat spiritum. sicut et aer animalibus praebet vitam et animationem. Haec sui diffusionem per interiora partes terre facit partem eius unio nem terra enim propter intensionem siccitatis dissolueret in puluerem. nisi per eius partem humorositate aquea uniret. Haec etiam transiens per interiora meatu terre a locis per que transit in colore et sapore recipit imitationem. et ideo nunc salina nunc dulcis apparet. nunc clara nunc turbida. nunc grossa nunc subtilis. Haec enim aqua de terminata qualitate in colore et sapore. ut sic esset omnium colorum et saporum susceptiua facilius. Et ideo aqua quanto est in se purior. tanto apparet obscurior. quoniam ad ipsius colorationem ipsam solaris radii non subintrat. Haec mouet a fundo sine a centro ad circumferentiam. nec sistit donec eque eius superficies secundum eque distantiam a centro terre. Haec insuper lucem a radijs solaris suscepta reflectit in caelestia et refundit. Et ideo quoniam superficies habet specularem actionem reflexi luminis rerum obiectarum imagines in se representat et intuitum facies ad modum speculi manifestat. haec etiam radios ipsi substantiam penetrantes

*Vanellus, auis est quae piscibus
cibus piscibus hermanore
sunt. Hucusq̄
Omnia vanellus defendere
intibus armis.
Cum hominibus suis proprium
piscibus defendere videtur.
Dantur in unum sententias.*

Liber .XIII

diffundit et in ampliore latitudine extēdit. et ideo res in se visas facit apparere maiores quā sunt in seipsis. **H**as aque proprietates generales et alias plures in eam meron poteris inuenire. **A**quar autē multiplex est differentia. ut dicit idem. Aut enim in aere originē sumit sicut est aqua pluuialis. et hęc quę celestis terrenascentibus maxime est utilis. aut de visceribus terre scaturit. et exspit. ut aqua fontanea et putealis aut terra pterfuit ut fluminalis. aut ortem terre laterali ter cecidit ut mare oceanū et mediterraneū. quōd omniū aquarū matricē est et origo generalis. ut dicit **ostan**. Aqua igitur pluuialis ex se lucida est et clara subtilis leuis et sapida. cuius claritas ostendit quod ei nihil aliud admixtū sit. leuitas vero et sapiditas subtilitatis eius demonstrat substantiā. **I**nter omnes autē aquas melior est ad terre fecundationem maxime quā cadit cum tonitruo. suo enim motu tonitruū disciunt vaporem. unde fit quod aqua subtiliat et repurat. que veronimū est admixta. vel ex niue resoluta perior est. et ieiunio non ouenit. stomachū ei percutit et contrahit. tussim gignit. tentes stupescit. ut dicit **costan**. **D**e aquarū autem differentiis quo ad earū qualitates diuersas et varias efficacias. que supra li. vi. de potu aque. **I**bi enim inuenies omnia plane diffinita. **P**ost aquā vero pluuiā melior est fontana. precipue quę de petra viua effluit aut de fonte alto scaturit et descendit. **F**ons enim est caput et origo aque viue que manat et effluit continue de occultis et abditis terre venis. vñ fons quasi fouēs aquas est dicitur siue fundens ut dicit **Isido**. **O**ccultū enim habet de venis terre egressum. et de profundis petrarū meatibus consequit ortū suū. **A**lt ei fons sue aque multiplicatiū. siue communicatiū. nulli enim se occultat. ita peregrinis sicut indigenis se comunicat. **I**tem suū aliorū est purgatiū. nam fontalis aqua que effluit a solida petra limpida est et sordidū maxime purgatiua. **I**tem fons est renouatiū sui et aliorū immutatiū. nam aquas suas continue renouat et renouationis et immutationis beneficium cunctis se in fontibus immergentibus admittit

strat. ut dicit glosa sup psal. **I**te sitis est mitigatiū et refrigeratiū. effuantes enim et itinerantes refrigerat. et sitientibus potum congruū administrat. **I**tem locorum sibi adiacentiū est fecundatiū. nam loca fontibus magis vicina solent esse magis graminosa florida et etiā sepius amplius fructuosa. **I**tem fons in medio sui ortū ubi primo de terra exspit est puluerū et arenarū sibi obfistentiū a se relectiū nam ubi ebullit violentia sui motus partes terrestres penetrat et diuidit et partem a parte disgregat. **I**tem fons ratione sue claritatis et transparentie specularis est et fontibus sibi obiectarū representatiū. **E**t ideo intuentiū facies apparent in fontibus et resultant. et tam rugarū quā aliarū macularū deformitates se in aque fontane transparentia manifestant. **I**te fons est secundum qualitatem temporis hyemis. scilicet et estatis sue qualitatis immutatiū. nam secundum macro. in hyeme fons calefit et estiuuali tempore refrigerat. **C**uius ratio est. quia calor in hyeme refugiens communium contrarij sui perit interiora fontium. ex cuius presentia et concalcatione continua ora fontium calefiunt. **I**n estate vero contingit ex causa contraria everso. nam ex dominante caliditate in aera fugit frigiditas ad interiora meatuum et venarū fontium. ideo aque emanantes tunc temporis inueniuntur frigidiores. **I**tem fons est secundum situm sui originis aquarū ad superiora emissiū. ita enim alte in fistulis ducitur sicut ortus. si enim in montis vertice scaturit. ad eandem altitudinis qualitatem in altitudine in alio monte conduci per fistulas consuevit. nec altius per violentias defacili ducit quā in suo ortu primo erumpere inuenit. **I**tem fons quibus in suo ortu fit puulus. tñ propter suā in deficientes emanationem multorum et magnorum fluuiorum est originaliter causatiū. **N**ullus enim est fluuius quin ab aliquo fonte occulto vel manifesto oriatur. ut dicit **Isidorus**. **I**tem fons est aquarū lacualium et als quę scientiū melioratiū et quasi viuificatiū. quādo enim fons est modicus ubi scaturit et transit per magnū stagnū. aquas ibi stantes efficit saniores. et etiā pisces de

gentes reddit simpliciter meliores. **I**te fons est a vnis et meatibus terre per quos transit calor et virtus et saporis receptivus, ut dicit **I**sid. et ideo fontes nunc sunt calidi, nunc frigidi, nunc sulphurei etc. secundum diversas scilicet qualitates terre per quam transit, ut dicit **I**sid. li. xij. **E**st fons in Italia cuius aqua sanare oculos et ulcera consuevit. **I**tem est fons in Africa cuius aqua voces canoras facit. **I**te fons est in Lætia dupliciter, videlicet enim memoria alter oblivionem inducit. **I**tem in Ethiopia est fons rubri coloris ex quo qui biberit statim leprosus erit. **I**tem in Sicilia sunt duo fontes quorum unus sterilis facit, alter sterilis fecundat. **F**ons est in Eudymea quae in anno mutans colorem, nam tribus mensibus videtur pulvere, ac si esset cum pulvere micis tribus sanguine, tribus viridis et tribus limpidus, hic fons ab incolis fons iob nuncupatur. **I**tem fons est in Syria ad radices montis syon fluens, qui non univerialiter aquis, sed certis diebus et horis ebullit. **I**te in Sardinia sunt fontes calidi qui oculis medentur, fures arguit nam cecitate eorum faciunt tegi. **I**te in Aegypto dicunt esse fontem in quo facies accese extinguunt et extincte accedunt. **I**te apud Garamantes dicitur fontem esse ita gentem de die quod non bibat, et ita ardentem de nocte quod non tangatur. **D**uculq; **I**sid. **A** quo patet quod fons sapit naturam sui fundi, nam si dulcis et purus habuerit fundum, et dulcis et pura erit aqua, et converso si sulphureus fuerit fundus atque limosus, sulphur aut limus sapit aqua, unde si fons in suo ortu sit corruptus et viciolus, totum quod inde effluerit viciolus erit et corruptus.

Capitulum primum

De puteo
Puteus est lacus repositus a potu dicitur, ut dicit **I**sidorus, de fontibus enim terre et cataractis oritur aqua quia ruptis terre venis inferioribus aqua quasi fumando evaporat, ex cuius evaporatione aqua putealis generatur, ut dicit idem. **A**qua vero putealis secundum conditionem, inter aquas est grossior et indigestibilior, tum propter terre saluginem, tum

etiam propter ipsius quietem et propter nimiam elongationem ab aere. **I**uxta fluvios autem aqua putealis defacili inuenitur et illius aquae substantia complexionem aquae fluvialis assimilatur, quando vero puteus sit iuxta puteum, ille qui situaliter est profundior aqua vicini putei minus profundi attrahit et in se recolligere consuevit, a terra autem circumstante saporem attrahit, et ideo nunc salis nunc dulcem se ostendit. **I**tem aqua putealis frequenter corruptionem contrahit, quando non movetur, et ideo ut reparetur et subtilietur necesse habet ut sepius moveatur et hauriatur, quanto autem terre viue est vicinior, tanto aqua putealis frigidior et dulcior communiter experitur. **I**tem in hyeme raro vel nunquam congelatur, nam per praesentiam aeris frigidi hyemali tempore calor frigidum contrariatur ad interiora putei repellitur, et ideo aqua ipsi ex vapore calido immutata congelari non permittitur, imo calidior in hyeme quam in aestivo tempore inuenitur. **I**tem aqua putealis propter situm eius in profundo cum difficultate acquiritur, et sine magno labore et artificio vix hauritur.

Capitulum secundum

De fluvio
Fluvius a fluendo est dicitur secundum **I**sidum, enim fluvius est phennis fluxus, quia continue fluit et nisi eius intercipiatur origo fluere non desistit. **E**st igitur considerare in fluvio quo ad fluxum phennitatem, quo ad situm profunditatem, quo ad motum circularitatem, per longissima enim terrarum spacia currere fluvius consuevit. **I**tem quo ad ortum siue suum originale principium et finalem terminum amaritudinis qualitates, omne ei flumen originaliter per occultos meatus in capitibus fontium a mari exit et per manifestos transitus iterum in mare redit, ut dicit glossa super **Eccl.** primo ubi dicitur. **O**mnia flumina intrant mare etc. ubi dicit hiero. **D**icunt philosophi aquas dulces que mari influunt vel ardore solis consumi, vel saluginis pabula esse maris. **S**ed noster ecclesiastes aquarum, scilicet conditor, dicit eas per occultas terre venas ad capita fontium regredi et de matrice abyssi

Libet .XIII

soin sua principia ebullire etc. Item est considerare in flumine quo ad mediū p gressus inter suū finem et principiu dulcedinis saporositatē. nam aqua fluuialis in renis fontiu per quas transit colatur. vbi a sua salugine spoliata contrahit saporem potabilem et in dulcedinem commutat. vt dicit Isido. Item quo ad aspectum specularē perspicuitatē. substantiā enī habet puram luci peruiā et ad modū speculi drapbanā vnde rerū imagines obiectarū in fluminis superficie representantur. Item est considerare quo ad fluminis substantiā mūdiciam et puritatem. quo ad eius cursum rediūem et precipitem velocitatem. quo ad impetus sui magnam virtuositatē. quia omnia obstacula et cunctos obices diruit. cuius rapiditatis nihil finaliter resistit. sua enī impetuositate omnia in se proiecta vel secum rapit vel saltem ad ripam ducit. naues onustas suo impulsu agitatur et impellit. rotas etiam grauissimas celeriter per violentiam circūuoluit. sordes etiam in se proiectas recipit. sed motus sui impetu receptas dissipat et dissoluit. Fluminis enim est sui et locorū per que transit mūdificatiuus. et aquarū lacualis et stagnorum per quas subintrat renouatiuus et a corruptione cōseruatiuus. piscium diuersi generis nutritiuus. et fetoris et mali saporis in piscibus lacualibus et palustribus abstergiuus. et qualitatis eorum immutatiuus. habet etiam flumen siue fluuius quo ad effectū multiplicem utilitatem humanis vsibus congruentem. nulli enim beneficiū suū denegat. sed omnibus quantū est de se. se cōmunicat vnde tam iumentis quā hominibus tam paruis quā maioribus equaliter administrat. sordes et immūdiicias tam corporū quā vestium mūdificat. estuantes refrigerat. sitientes potū reficit et recreat. loca sibi adiacentia irrigat et secundat. humoris sui effluentia radices et semina humectat ingrossat et impinguat. vt patet in egypto. vbi iacto semine in ortorum morez a nilo flumine. omnia campestria irrigant. vt dicit Rabanus super. xi. ca. deut. Terra tua nō est sicut terra egypti

et sua circūfluentia ciuitates et alia habitacula munit et fortificat. tam victualia quā mercimonia ad ciuitates referentes homines locupletat. arene accumulatione et terre limose compositione insulas format. loca minutionibus congrua coadaptat. De aqua vero fluuiali dicit Constan. q̄ illa est melior que tendit ad ortum solis. et que a latioribus montibus ortum sumit. que vero tendit versus occidentem minus est laudabilis. Dicit etiam q̄ flumina quanto sunt a ciuitatibus remotiora tanto puriora sunt et nutritius piscibus aptiora. Fluminibus enim insuunt ciuitatū sordes et lauature balnearum lutiqz effusiones et huiusmodi ex quibus aqua fluuialis aliquādo contrahit corruptelam vt dicit idē. Aqua fluuialis est laudabilis cuius fluxus est velocis fortis currens super lapides paruos et fundum arenosum siue argillosum solidum lapidū et mundū. Nam ex qualitate terre per quā fluit colorem contrahit et saporem. et in hoc variant fluminiū tam nomina quā proprietates. vt dicit glosa super Gen. ij. Quāuis enī flumina cōmunē a mari sortiantur originem. a locis tamen quibus oriuntur et per que transeunt sicut colorem contrahunt et saporem sic et nomē. Quāuis enī multas aquas in se recipiat fluuius influentes. quōdā tamen cognoscit primus et principalis alueus. nomen primū perdere non defacili cōsuevit. Aquas enim quas influendo recipit. et nomen sibi incorporat atqz vnit. vnde fluuius quāuis sit paruus et modicus quādo de primo fonte primo effluere incipit. quāto tamen a suo principio plus elongatur per aquarū influentiā. tanto plus crescit vtp̄t in danubio germanie fluuius. de quo dicit Isido. libro. xiiij. ca. penul. q̄ a germanicis montibus ex parte occidentis oriatur ex fonte paruo pergens contra orientem. lx. flumines in se recipit. et vij. ostijs in ponticu mare fluit. Utilis est autem omnis fluuius quōdā riparū suarū terminos non excedit. Sed quādoqz vmbriū inundatione seu niuiū resolutione terminos aluei sui egreditur. tūc vicine de te planiciē destruit sepius et submergit.

Sunt autem fluminum duo genera. ut dicit Isido. li. xij. ca. p. nul. Unū dicitur flumen viuum de quo virgili. Donec me flumine viuo ablucro &c. Aliud est torrens aqua scilicet cū impetu veniens et recedens. dicitur autē torrens qz pluuia crescit. siccitate vero torrescit. i. arefat. cui greci ab hyeme nomen dederūt quā do crescit. nos ab estate quando desiccat & arefcit. Est autē decursus torrentis impetuosus & fortis. & ideo quelibet sibi ob uiantia diruit & cū impetu secum trahit. ybi autē fuit terram concauat & corrodit. & lapillos ac paleas coaceruas post se vestigia derelinquit. vias destruit. vicini mergit. in mare descendit.

Capitulū tertium

De amne

Amnis dicitur fluius nemore et frondibus redimitus siue circūseptus. ut dicit Isidorus. sic ex amenitate vocatus. iuxta quē abūdant herbe medicinales. volucres siluestres nidificant. In cuius decursu fere porci sumentes vel feruore estus se refrigerant ex cuius vicinitate ibi abūdant pascua et suū vigorem & virorem diutius retinent & reseruant. Sunt autē quedā flumina de quibus specialiter fit mentio in scriptura. sicut phison gyon tigris & eufrates iordanis &c. Est autē phison ganges fluius. ut dicit Isido. li. xij. a gāgaro rege dictus ganges. Dixerunt de paradiso circūit terras euilath indie scz regionis. Et dicit phison. i. caterua. qz decem in se recipit flumina. Interpretatur etiā mutatio oris. quia mutatur a facie quā habet i paradiso. Et hoc tribus modis sicut dicit magister in hysto. In colore. qz alibi clarus. alibi obscurus. alibi turbidus. In quantitate qz alibi paruum alibi magnū & diffusus. Et in sensu. quia alibi frigidus. alibi calidus. Sic fluius abundat arenulis aureis & gemmis preciosis. in cuius etiaz litoribus crescunt arbores et herbe medicinales.

Capitulum. iiii.

De gyon qui nilus dicitur

Gyon qui et nilus est fluius mesopotamie de paradiso exiit. Et dicitur hiatus terre vel terreus quia turbidus est & limosus. Dicitur autem non procul ab athlante & circūit terram ethiopiae & descendit per egiptum et irrigat plana ei. vnde dicit Hiero. super amos. viij. ibi desuēt quasi riuus egipti &c. Nilus dispositione dei totam egiptum semel in anno irrigat cum uis arinarum clauderit ostia eius ne desuat in mare. post irrigationem autem solutis cumulis redit in alueum suum. et sic tandem mare ingrediens a mari absorbetur. Sic fluius nutrit reptilia multū nocua & venenosa sicut cocodrillos & bestiolam que dicitur enidros. de quo dicit Isidorus libro. xij. ca. ij. Enidros inquit est bestiola ex eo nuncupata qz in aquis versetur & maxime in nilo. que si inuenit cocodrillum dormientem. volutat se in luto primo & intrat per os eius in ventrem et carpit omnia interiora eius & sic moritur. Dicit etiam glosa super. xxij. ca. Ecce. ibi quasi gyon qui est nilus fluius turbulentus est & multū contrahit limum vnde limofitatis ratione quā secum ducit terrā per quā transit frugiferas & valde fertilem facit.

Capitulū quintū

De tigris

Tigris fluius est mesopotamie de paradiso egrediens pergit contra assyrios. ut dicit Isidorus: qui post multos circūit intrat mare rubrum. Vocatur autem hoc nomine propter impetum et velocitatem adinstar tigris animalis nimio impetu percurrentis. Dicit autem Iosephus qz tigris oriatur in armenia ex eodem fonte quo oriatur eufrates. & vocatur diglath quod sonat acutum vel angustum. currit enim anguste et acute ad modum sagitte prope quod tigris lingua persica. id est. velox vel sagitta nūcupatur.

Capitulum sextū.

De eufrate

Eufrates est fluvius mesopota-
mie de paradiso exiens copiosif-
simus in gemmis. qui per medi-
am babiloniam fluit. hic ab vltimate no-
men accepit. nam hebraice eufrata fru-
gifer dicitur et interpretatur. mesopotami-
am autem p̄fluit in quibusdā locis et vi-
gat sicut nilus egipti. Salustius autem
auctor certissimus asserit tigrum et eufrate-
tem de vno fonte manare in armenia. q̄
per diuersa loca exeunt spacio multorum
miliū in medio terelico. terra autē que
ab ipsis ambitur mesopotamia dicitur.
huicq̄ *Isido. li. xiiij. ca. penul.*

Capitulum VII

De torice
Dicitur est fluvius s̄m glosa super
Eccl. xiiij. qui alio nomine dicit̄
ateris vel arapsis. amnis armenie q̄ ori-
tur ex eodem monte cū eufrate sic dicit̄
eo q̄ rapacitate omnia p̄stermit. vt dicit
Isido. li. xiiij. vnde cū alexander eum vel-
let transgredi ponte fabricato tanta vio-
lentia inundauit vt pontē dirueret. *Hic*
breuibz internallis ab eufratis ortu ca-
pit tollit. ac deinde in caspiū mare fluit
vt dicit *Isido. ibidem.* *Dicitur* autē dicit̄
a grecis a parte terre ipsorū. nam illa pa-
tria vbi fluit lingua ipsorū torica vocat̄.
vt dicit glosa sup̄ *Eccl. xiiij.* *Hic* flui-
us quasi quoddam brachiū videt̄ esse ti-
gris vel eufratis vel vtriusq̄ cum ex eo-
rum fonte in armenia oriat̄. p̄pter quod
dicit̄ abū dare gemmis et herbis aromati-
cis quarū vsus cōuenit medicine. torice
sūt medicamentū generationis interp̄-
tatur. mediāte itaq̄ tigris vel eufrate exi-
te de paradiso dicit̄ et p̄dire.

Capitulum octauū.

De Iordane
Iordanis iudee fluvius a duo-
bus fontibus quorū vnus ioral-
ter dan vocatur. iordanis nomen est.
vt dicit *Isido. libro. xiiij.* nascitur autem
sub libano monte diuidens arabiam et
iudeam qui per multos circuitus iuxta
hiericho in mare mortuū influit. q̄d ipm
absorbet penitus et consumit. *Hic* flui-

tempore messis triticee que solet in pa-
lestina vernali tempore iam maturesce-
re consuevit plus solito abundare quod
accidit ex ymbribz serotini inundatione
et ex niuium resolutione sicut dicitur in
historijs et in glosa super *Iosue. iij.* dicit̄
Iordanis ripas aluei sui tempore mes-
sis impleuerat etc. *Et eccl. xxiiij.* fere di-
citur idem. *Hic* fluvius est in multis sp̄-
uilegiatus. *Primo* quia regionē fidelium
iudeorū a regione incredulorū. iudeam
scilicet ab arabia sepauit. *Secūdo.* qz
coram filijs israel se aperuit et eis ad ter-
ram p̄missionis transitū p̄sens. in arche
domini et populi p̄sentia se diuisit. vt di-
citur *Iosue. iij.* *Tercio.* quia leprā naa-
man syri abluit et mūdauit. *iiij. Regū. v.*
Quarto. quia p̄ sui diffusionē sanctita-
ti helye et helysei testimonium p̄hibuit. qz
vtriusq̄ imperio obediuit. vt *pt. iij. Re-
gū. ij.* *Quinto.* quia ferrū contra naturā
alitarum aquarū non abscondit in sin-
tu. imo vsq̄ ad suā superficiem illud venit
tens p̄tere qui p̄diderat ipsum vt recu-
peret eleuauit. vt legitur. *iiij. Regū. vi.
ca.* *Sexto.* quia ex contractu mūdissime
carnis domini sacrificari meruit. quo me-
diane domini v̄m regeneratiua aquis
contulit et humane salutis sacramentus
in aqua fieri ordinauit. vt patet *Iuc. ij.*
Septimo. quia in iordane Iohannes
bapti. et celos apertos videre et vocem
patris audire meruit. quando totius tri-
nitatis mysteriū in baptizando domini
intellexit. *Sunt* et alia flumina que no-
minantur in scriptura. sicut sunt abana et
pharphar que sunt fluij syrie fluentes
iuxta damascenū. quorum subductione
orti damasceni irrigantur et multiplici
genere herbarum et arborum ac fructuum
multiplicatione fecundantur. de his di-
citur. *iiij. Regū. v.*

Capitulum. IX.

De gazan
Gazan est fluvius medorum. qui
alio nomine dicit̄ ydapses. qui a
quodam rege medorū sic vocat̄
est. oritur autem in oriente et rubro mari
excipit. in vinculis autē syris super hunc

flumium due tribus et dimidia. que a sal
manassar rege assyriorum captiue in assy-
rios sunt reducte pmanere exules sunt
coacte. vt patet. iij. Regum. xvij. sicut
due tribu captiuate a nabuctodonosor
super flumem chobar in babiloniam fue-
runt multis temporibus collocatae. vt pa-
tet in Ezech. primo. Est autem chobar
flumens babilonicus per paludes babilo-
nie se diffundens a tigris vel eufrate or-
tum ducens ac in vnum ipsorum iterum re-
diens siue cadens. vt dicit Hiero. super
Ezech. Flumen autem chobar parte sui li-
toris abundat salicibus et carectis. sicut di-
cit glossa super locum illum. Isa. xvij. ultra
torrentem salicis ducetis. hunc torrentem
vocat babilonie flumen super quod
residens populus dei non resultat. immo
plorat. sicut scriptum est super flumina ba-
bilonis etc. Sunt et alia flumina multis
famosa. sed de illis hic tacem. quia de eis
mentionem in biblia non habent.

Capitulum. x.

De lacu in generali

Lacus est latentium aquarum re-
ceptaculum in quo aqua retine-
tur. nec fluctibus admiscetur. vt dicit
Isidorus libro. xij. quod greci limus. id est
stagnum vocant. nam fontes labunt in flu-
mina. flumina vero in freta discutiunt.
lacus autem stat in loco nec fluit. et deo
dictus est lacus quasi aque locus. vt di-
cit Isidorus. aquas enim quas scaturiendo vel
influyendo recipit alius non transfundit.
Pisces autem lacuales. vt dicit Constan-
tinus sunt laudabiles quam fluminales. nam
sua limositate pisces quos nutrit quasi
limus sapientes reddit. herbas superfluas
gignit in quibus ranas et vermiculos mul-
tos nutrit. aqua fluens lacus subintrans
et influens. ipsorum aquas recentiores
efficit et ipsas a corruptione custodit. ex
nimia vero aquarum receptione frequen-
ter ripa stagni rumpit et quicquid diutius
intus nutritus est subito inanit. Aqua
autem lacualis ceteris est grossior et aqua
fluminalibus ad potandum minus laudabi-
lis experitur. nam talis potus sepe assu-
ptus multas generat in corpore passio-

nes. vt patet supra li. v. de aque potu. com-
trahit autem aqua lacualis diuersas mor-
tutes ex fundo et sibi vbi recolligitur. sicut
exemplificat Isidorus li. xij. ca. iij. de
diuersitate aquarum dicens. In ethio-
pia inquit lacus est quo perfusa corpora
velut oleo nitescunt. Etiam lacus est in
africa que canoras facit voces. Item in
italia est lacus qui bibentibus aquam ipsi-
um tedium vini facit. in reatinis paludibus
iumentorum vagulas inducunt dicitur.
Item in assaltico lacu iudee nihil viuus
habens animam mergi potest. In india
syde est stagnum in quo nihil natat sed
omnia submerguntur. In tragoditide est
lacus in die ter amarus et totiens dul-
cis. Hec omnia recitat Isidorus in li. et ca-
supradicto. Hec autem et alie conformes
aquarum putealium et lacualium diuersi-
tates accidunt ex varia qualitate renatu-
re terre per quas transeunt tales aque. vel
a natura et dispositione fundi vbi aque
huiusmodi recolliguntur.

Capitulum. xi.

De lacu asphalti

Lacus asphalti mare mortuum nunc
cupatur. mare propter eius ma-
gnitudinem et profunditatem. mortuus
quia nihil gignit viuus. nihil enim recipit
ex genere viuentium. vnde nec pisces ha-
bet nec volucres. sed quecumque viuentia
mergendo temptaueris quacumque arte
statim resiliunt. et quis vehementer illi-
sa. confestim excutitur. sed neque a ven-
tis mouet bitumine turbis ventis resi-
stente quo omnis aqua stagnat. neque na-
uigatonis patiens est. omnia autem vasa ca-
rentia in profundum mergunt neque materiam
aliquam sustinet nisi que bitumine illu-
stratur. extinctam lucerna in eo submergi
accensam vero supernature dicitur. hic locus
asphalti. id est bituminis vocatur siue mare sa-
linatum. et est in iudea inter hiericho et za-
cham. longitudo eius versus ad ierosolimas ar-
die dirigitur stadiis septingentis et lxx. lati-
tudo eius stadiis centum. vel versus ad viciniam
zodomorum. Hucusque Isidorus li. xij. ca. de la-
cis et stagnis. In historijs di. inge. ca. de
subuersione zodomorum in fine. Dicit lacus

Lib. XIII.

nigras glebas bituminis euomit. et ideo lacus asphaltides dicitur. in cuius ripa poma in arboribus nata usque ad maturitatem coloris sunt viridis. que si matura incidas fauillas intus inuenies. unde ait Iosephus. fauilla terre sodomorum firmam habet. simile dicitur in glosa super secundam petri. ij. ca. super locum illum. ciuitates sodomorum in cinerem redigens etc. serua re adhuc voluit dominus regionem contra positam species pristinae pene. nascuntur ibi poma pulcherrima que ex se cupiditatem edendi spectantibus generant. que si carpas fatiscunt et resoluitur in cinerem. fumusque excitatur quasi adhuc ardeat.

Capitulum XII.

De lacu tyberiadis

Lacus tyberiadis ab opido tyberiadis est vocatus quod quoddam herodes in honorem tyberij cesaris condidit. Est autem stagnum maximum siue lacus omnibus lacibus in iudea salubrior et ad sanitatem corporum efficacior. Fuit autem stadia centum. lx. vt dicitur in libro. xij.

Capitulum XIII.

De stagno genesar

Stagnum genesar vt dicitur ibidem est lacus amplissimus in iudea. quae longitudine. clx. stadiis extenditur. latitudine. lx. diffunditur. aquis crispantibus autem non ventis. sed de ipso sibi creans. unde et genesar dicitur greco vocabulo quasi generans sibi auram. tamenque per diffusionem spacia lacus frequentibus auris spiritibus agitatur. unde purior est huiusmodi eius et dulcior ac abilius ad potandum. Hucusque Iosephus. propter magnitudinem vero eius sepe in euangelio mare vocat. non quia sit mare. sed potius est quedam magna iordanis refluxio. vt dicitur glosa super Iohannem. ca. vi. Consuetudo est autem hebreorum omnem talem aquarum congregationem vocare mare. et ideo sepe maris nomine nuncupatur.

Capitulum XIII

De piscina

Piscina est aqua ad nutriendum pisces collecta. cuius per antisteam aquarum collectio non habens pisces piscina sepius nominetur. vt dicit Iosephus. Ad bonitatem autem piscine exigitur fundi soliditas aque influentis puritas et influentiae continuas. vbi enim fundus est limosus et paludosus. pisces saporosi nullatenus nutriuntur. vbi etiam recens aqua non fluit aque stantes et non motu defaecantur. et ideo ad piscine renouationem per canales et fistulas aque dulces et recentes inducuntur vallibus et aggeribus ne influentes aque effluant piscinarum termini minuuntur. De piscinis etiam riui ad ortorum irrigationem reducuntur herbe et arbores iuxta piscinas siue magis videntes et fructifere inueniuntur.

Capitulum XV

De riuo

Riuus a rigando est dictus. vt dicitur Iosephus. nam a fonte vel a riuo fluminis ducitur vt inde ortus irrigentur. naturam enim et effectum sui originis sapit riuus. a fontali origine mediante riuo procedit fluminis siue lacus. vt dicitur Iosephus. Est autem riuus immunditiarum purgatiuus. terre fecundatiuus. potus animalibus et auribus ministratur virorum et pulchritudinis in herbis et floribus conseruatiuus. lapillosum et acetularum attractiuus.

Capitulum XVI

De fluctu

Fluctus a flatu est dictus. vento enim impulsu aque agitate fluctuant. quare eminens liquor qui semper in motu est vocatur vnda. Et est vnda ab eundo dicta. eo quod continua agitatione mota nunquam quiescat. vt dicitur Iosephus. li. xij. fluctus autem mutuo se collidunt. vt nunc sursum nunc deorsum mutuo se agitent et impellant. et ex frequenti allisione mutuo spumam ex se gignunt. arenulas et varias fundi particulas secum admiscendo sursum ferunt pisces allidunt et ex motu sui impetu meliores reddunt. ex ventosi aeris subintra-

dione fluct' intumescit. et fm veti impe/
tum nūc ascendit nūc descendit. ex con/
cussione mutua aerē concitat et ventum
gignit. naues eleuat et ad ripas repri/
mit et litora se cū strepitu stringunt. sp
sunt i motu et desecere nō pōt aut ei penit'
deficiūt aut vndiqz se agitat et distūdit.

Capitulum. XVII

De gurgite
Gurgites est in humine locus alt'
siue profundus. a gutture gur/
ges est dictus. vt dicit *Isido.* eo qd aq's
influentes absorbeat et absorptas itera/
to reuomat et remittat. vnde ppter sui p
funditatē motu circulari et reflexo circu
fertur. propter qd natates defacili i gur/
gite picitant. In gurgite etiam pisces
maxime se occultant et vix q'diu gurgite
non exeunt capiuntur.

Capitulum. XVIII.

De tramite
Tramis est prin' aque seu flumi
nis decursus et exitus continuus a
fonte exiens ac meat' sui aluei non reli
quens. a fonte enī esilueere incipit. et quo
uisqz mare intrauerit infra aluei sui limi
tes continue fluere nō desistit. fundū suū
cōcauat et cōsumit. nauigio maxime con
uenit pisces maiores nutrit. qz recentio
rem aquā et fundū puriore habere gene/
raliter cōsuevit. cuius maiori impetu fuit
qz aliqua alia pars aque. et ideo naues at
qz lignozū strues celerius secum trahit.
et ideo trames dicitur a trahō is. vel trās
mitto tis. quia omnia imposta trahit ce
lerrime et transmittit. quanto enī aque
cursus in suo tramite est recentior tan/
to est velocior. et omnia velocius secum
ducit siue trahit.

Capitulum. XIX.

De alluione
Alluio alluionis et hec alluies
dicitur latens et lenta aquarum
inundantia. ab alluendo vel abluendo
dicta. abluuit enim terram per quā trāsfit
et abluendo consumit. vnde sub terra/
nea riparū consumptio ex aqua facta al

lunio dicitur *Job. xiiij.* alluione pau/
latim terra cōsumit' et c. quāto autem per
absconditas riparū concavitates melio
ri flutu se diffundit. tanto periculosius
litoris soliditatē dissipat et dissoluit. nā
ripe superficies exterius solida creditur.
quia eius consumptio interior nō vide
tur. sed ideo pes calcantis ripam facili'
labit. qz cōsumpta interiori soliditate
latēs vacuitas nō cauet. vt dicit *ceñ.*

Capitulum. XX

De abyssu
Abyssus est aquarū profunditas
humina oriuntur. omnes enim aque de
abyssu exeunt et p occultas venas ad ma
tricem abyssum reuertuntur. vt dicit *Isido*
torus li. xiiij. vnde dicitur abyssus quasi
abuius. quia eius pfunditas videri nō
potest. vel dicitur abyssus quasi sine bys/
so id est sine candore. quia propter hui/
miam distantiam a fonte luminis lucis
pulcritudine caret et decore. vt dicit *Jo*
hannes damascen. Abyssus nihil aliud
est qz aqua multa cuius finis est incom/
prehensibilis et inuisibilis. quia ad eius
terminū lucis diffusio non attingit. vel
dicitur abyssus quasi sine base. quia ei'
fundamentū et sustentatio sensu non vi
detur. Et ideo primordialis materia qz
in principio nō erat forma determinate
distincta. abyssus ab *Augustino* est vo/
cata. propter quod dicitur in libro con
fessionum. xij. Abyssus est corporale il/
lud quod fecit deus vt esset materia cor
porarū rerum informis sine ordine et si
ne luce vnde abyssus idem est quod pri
ma materia. Et dicit *Augustinus* in li
bro d' simbolis. Terre inquit et abyssi no
mine materiam nūcupauit que de nubi
lo facta est vt ordinatissimo dei munere
primo capax formatum fieret. et dein
de formarentur quecunqz sunt formata.
vnde eadem materia aqua est dicta. tuz
quia fluida. tum etiam quia omnis for
me est susceptiua. Vnde dicebatur ter
ra propter naturalem stabilitatē vel sol
liditatem scdm quam erat generationi
et corruptioni subiecta. Abyssus ppter

informitatē quia nullā erat formā diffi-
cta. dicebatur aqua ppter formationis
possibilitatē s̄m quā erat omnis forme ⁊
qualitatis potērialiter receptiua. vt di-
cit Augul. Abyssus itaq; ex se habet ob-
scuritatem. profunditatē omnium aqua-
rum ⁊ fluuiozum capacitatē insatiabi-
litatem. quia nunq; tot aquas recipit
quin plures recipere possit. inscrutabi-
litatem. inexhaustibilitatem. cōmuni-
cabilitatem.

Capitulum. XXI.

De mari

Mare est aquarum collectio tam
dulcium q̄ salinarum. vt di. Phi-
torus libro. xiiij. proprie autē di-
citur mare. eo q̄ aque eius sunt amare.
vt dicitur ibidem. Et sequitur. vocatur
autem mare equoz ab equalitate. eo q̄
equaliter sursum est. Quāuis enī aque
maris fluctuantes velut montes erigan-
tur. sedatis tamen tempestatib; iterum
adequantur. vt dicit idem. Idem autē
dicitur pelagus quasi pellens vndas. qz
in mari fit vndarū et procellarū motus
cōtinuus et impulsus. Mare autem vt
dicit idem ibidem. q̄uis omnīū fontū
se recipiat aquas ⁊ flumina. ex tanto ta-
men aquarū concursu nō suscipit incre-
mentū. quod accidit ex hoc. vel quia ei
magnitudo influentes vndas non sen-
tiat. vel quia amara vnda fluentiū con-
sumat. vel quia ipse nubes multā aquosi-
tatem ad se attrahunt. siue q̄ illas aufer-
rant partim venti partim sol exiccet. seu
quia aque dulces p̄ occulta quedā fora-
mina p̄colate redeant ad capita fluuioz
⁊ fontūz reuolute. Duculq; Phi. li. xiiij.
Scōm ambro. autē et basilū in exame-
ron. mare est aquarū aggregatio multi-
plicata p̄ diuersa loca ⁊ noia. sed tamen
p̄tinuatione vna semp mora vaga sono-
ra spumosa in fluxu ⁊ refluxu lune natu-
ram imitans. cui⁹ virtute ⁊ influētia cog-
nibilē. Et autē mare caput ⁊ hospitū flū-
uiozū. fons ymbriū. quo sibi discrepan-
tes populi copulant. subsidū in necessi-
tatib; refugū in periculis. itineris com-
pendū laborantis lucrū. De mari etiam

dicit Aresto. in li. meteo. omniū aqua
rū mare est principiū ⁊ origo. ⁊ est aqua
rum quies. ⁊ diuidit in reliqua maria.
Causa autē propter quā fit in mari salse-
do ⁊ amaritudo est. qz duo sunt vapores
humidus vapor ⁊ ficcus. subtilis ⁊ aquo-
sus. resoluū pars subtilior per motū so-
lis ⁊ remanet grossior. ⁊ calore solis cum
calefacit efficitur salsum qd̄ remanet et
am arum. vt sudor ⁊ vrina ex adustione.
Fit enī res amara quādo remanēt par-
tes terrestres aduste aqueis ⁊ insipidis
partib; cōsumptis. ⁊ de amaritudine p̄
adustionis intensiōne fit salbedo. vt pa-
tet in cinere i quo aqua colata sentitur
salsa. Item aresto. in eodem. Aqua ma-
ris salsa grauior est aqua dulci. quia hec
grossior. illa vero subtilior. cui⁹ signū est.
quia ouum natat in aqua salsa ⁊ non in
dulci. ⁊ p̄fundius submergitur nauis ca-
rens in aqua dulci q̄ in salsa. Et ideo i
mari mortuo non mergit animal nec ge-
nerat. quia vincit in eo siccitas. Item in
li. de animalib;. In mari est aqua et p̄t
ab eo extrahi salbedo. quoniā si homo ac-
ciperet vas terreū nouū crudum ⁊ clau-
serit ei⁹ orificiū ⁊ iniiceret ipsum vacuū
in mari per diem et noctem. intrabit in
ipsum aqua dulcis. Item idem in libro
meteo. Aque dulces eleuant̄ propter
leuitatē suā sursum. ⁊ aque salse descen-
dunt propter grauitatē suā deorsus. ⁊ qd̄
fallum est remanet in terra et dulce eua-
porat. Item idē libro de elementis. Mare
in actionib; suis imitat̄ naturā lune.
qd̄ patet. quia quando cūq; luna orit̄ in
aliqua hora diei vel noctis. tunc flumen
ingrediēs mare in illa regione in q̄ orit̄
luna extēdit ip̄m mare ita q̄ aqua illius
fluminis redit ad partē loci a quo cucur-
rit ac si esset p̄ violentiā repulsa. ⁊ cum
est luna in cardine inferiori. incipit aq̄
diminui sicut quādo luna vult oriri aq̄
incipit augmētari. vnde sicut ferrū seq̄
tur adamantē. ita mare cursum lune se-
quit̄ ⁊ virtutē. quere supra li. viij. in ca-
te luna. Item inspissat̄ quoq; mare p̄ ascē-
sum stelle q̄ vocat̄ canicula. ⁊ mutat colo-
rem ⁊ efficitur nūc viride nūc ceruleum
nūc turbidū nūc clarū. Item macro. in

libro ciceronis. Oceanus in incremento lune ordinem istum tenet. Nam primo die crescentis lune fit copiosior solito. quia tunc mare plenum est in summo. deinde minuit secundo. et sic descendendo minuitur usque ad diem septimum. et tunc est maxime in ultimo defectu. Incipit autem paulatim crescere iterum usque ad diem septimum. Die itaque quo luna est. xiiij. quae totaliter est plena. est iterato mare in suo augmento summo et iterum incipit minui per dies septem alios. Ita quando luna est. xxi. est iterum in suo minimo. Et crescendo incipit ascendere per septem alios dies ita quod quando luna est. xxvii. tunc iterum est in suo summo. Et sic semper mare quatuor recipit immutationes quolibet mense. duas scilicet crescendo. et duas in decrescendo secundum augmentum vel decrementum ipsius lune. Semper itaque est mare in suo augmento et vigore quando luna plena est lumine vel ut in celo ut in nouilunio. vel in terra ut in plenilunio fieri consuevit. et quanto luna in susceptione siue in amissione luminis sui plus proficit vel deficit tanto mare crescat amplius aut decrescat. Item mare secundum Apresso. in li. vegetabilium. fundum et litus habet durum. solidum et arenosum et signum huius quod mare sit saluum super arenas est. quia obtinuerunt in eo partes terre sicce quia sunt salse. et existentia aque diuisit litem per partes suas. et ideo terra mari propinqua arenosa est. Inter partes vero eius arenas diuersi lapides et gemme mire virtutis procreant. et arenarum attritu polita per videri maris motu ad litora iactantur. Preter istas autem maris proprietates sunt quedam alie communes et omnino ferre note. quas tamen propter simplices bonum putant hic apponere ut materia habeant aliqua mystica per earum similitudinem simplicibus inferre. Et itaque mare siue purgatiuum. oia enim cadauera et immunda a se rejicit. et oia immunda et mortua discutit per motum violentiam expellit. ut dicit greg. Item mare est occultissimas venas sui abyssi diffusiuum. et tam fontibus quam fluminibus materia sui fluxum continue ministratiuum ut dicit Hiero. sup. Eccl. Item mare est

afantiu et monstrorum multiplicis forme productiuum. mare enim longe plura producit monstra et mira quam facit ipsa terra. sicut dicit Raban' sup. Eccl. c. l. iij. ubi. Illic splendida et mirabilia opa et varia bestiarum etc. Et in ps. Illic reptilia quorum non est numerus. Item quibus mare substantialiter sit molle et liquidum. durissimum tamen versus tam animalium quam inanimatarum generatiuum. ut patet in psalmo et piscibus dicitur teste. et in lapidibus et gemis quas emittit. Item mare quibus in se non sit potabile vel delectabile quantum ad gustum. est tamen utile quo ad effectum. Sulfuratum enim infirmitatum est curatiuum. sanat enim ydropicos vlcerosos et alios scabiosos. ut dicit Constan. et multos alios curat. Item mare quibus ex se sit saluum et amarum. per dulcedinem tamen venarum terre per quas transit est sui saporis immutatiuum. dulcedinem enim quadam contrahit ex colatione terre per quam transit. ut dicit macto. et Apresso. Item mare quantum ad gustum sit insipidum aut amarum. piscium tamen dulcium est nutritiuum. latentem enim habet dulcedinem quam sugentes pisces contrahunt nutrimentum congruum et saporem. ut dicit Ambro. Item mare mobile est et inquietum et ex suo motu est sue substantie a corruptionis periculo preseruariuum. quia ex continuatione motus subtiliatur. et sic ne putrescat a corruptibili vicio preseruat. Item cum sit liquidum et male terminabile. tamen per seipsum sistitur et non per alium propter quod ultra litorum suorum terminos non est defacili processiuum. sicut dicitur proverbia. viij. Dicitur. v. Job. xxxv. Item salitudine et amaritudine sua est dulcedinis fontium et aliarum aquarum influentium absorptiuum. tanto enim reputat aqua fluenta dulcior. quanto plus a maris introitu elongat. Item ex collisione et mutua reuolutione suorum brachiorum quibus contingit terra est ventorum contrariorum generatiuum. ut dicit Beda. Item incoluetis mare maxime est nociuum. est enim timoris incussiuum. et dolens capitis generatiuum vomitus et nausee puocatiuum. appetit' cibi et pot' ablatiuum. Item ex vaporazione fumositatum quas emittit est nebule et nubium generatiuum. caliginis et obscuritadin

Liber .XIII.

aere inductiuū. ⁊ radior solis incepti/
uū. caloris solaris rep̄ssiuū. Item colo/
rem p̄uū nō habens. p̄ qualitate vento
tū est sui coloris mutariū. nam mō fla
uū est. mō lutulentū. mō atrū. vt dicit
Ph. li. xij. Itē mare multor̄ piculor̄ est
in se stentiuū. modico ei statu v̄tē red/
ditur tempestuosus. p̄cellor̄ feruidū et
tumultuosum. Et ideo mare fretū d̄ vt
dicit **Ph. scz** feruidū habens motū. vt i
mari siculo. in quo p̄pter maris feruorez
strepitū faciente scilla ⁊ caribdis esse di
cunt. que sunt duo loca piculo. a in q̄b
multe naues facillime piculant̄. Et h̄c
scilla ingens saxū in mari eminet mul/
ta h̄is pm̄crozia sine capita ad q̄ colli
si fluct̄ h̄rendū strepitū faciūt cui na
ues aliquo casu ip̄ingētes a naufragio
nō euadūt. Caribdis v̄o est dic̄ta. eo q̄
gurginibz occultis naues sorteat. Est ei
ibi mare voraginor̄ ⁊ q̄si reflectū in se
toruosus ⁊ ideo naues ibi transeūtes si
bi attrahit ⁊ in se deglutit. ac deinde mer
git. ter in die fluct̄ erigit ⁊ ter absorbet.
nam aq̄s accipit vt euomat. iterato vo/
mit ⁊ sursum accipiat. vt d̄. **Ph. li. xij**
in ca. de estubz maris ⁊ fretis. Itē aliud
notabile piculū occurr̄ in mari. s̄. in eq̄
litas fundi. q̄n in aliquo loco aq̄ est. p̄su
dissima. ⁊ statim iuxta illū locū vir ē va
tosa. ⁊ hoc piculū s̄rtis vocatur. eo q̄ ibi
arene in cumulos p̄hūnt. S̄rtis ei gre
ce idē est q̄s tract̄. Et d̄. papias q̄ tales
s̄rtis sunt i mari egiptiaco ⁊ ei admiscē
tur. Ex quo patet q̄ piculosus ē maris
trāsītū p̄pter latētes scopulos. tū etiaz
p̄pter a. enaz cumulos sub aq̄ p̄ter adu
natos. qz in talibz locis naues citissime
p̄fringunt̄. Itē aliud piculū d̄ bithalaf
sum. q̄n scz naus onusta imp̄git in fun
dū multū bitumiosus ⁊ limosus. qz p̄p̄ li
mi tenacitatē nō pōt se erimere aut exci
re. v̄n d̄. hugo q̄ bithalassum ē vestigiū
limo imp̄ssum. Glo. t̄n sup act. xxvij. dic̄
q̄ bithalassum ē cursus duor̄ marium
Magister v̄o in hysto. dicit q̄ bithalaf
sum d̄ lingua terre i mari p̄tensa. hinc
⁊ inde mari circūdata. Et d̄ bithalassū
q̄si mare bifidū terre interiectu diuisū.
bhalassum enī grece mare sonat. Q̄n ḡ

in bithalassū offendit naus manet im
mobilis proza. sed puppis frangit̄ retro
maris impetu supuenētis sicut dic̄ ma/
gister ibidē. Itē trāsītates genera it̄
patunt̄ piculū aut rōne maris aut rōne
aeris aut rōne naus. naz si mare fuerit
scopulosum v̄ndiqz rupibz ⁊ saxis impe
ditū. nō sine periculo p̄transit̄. aut si fun
dū habuerit ineq̄lē nūc cumulis areno
sis eleuatū. nunc vero ad modū voragi
nis rep̄ssum et p̄fundatū. cesari trāsīt
impedit̄. sed ⁊ q̄nqz mare in sua superficie
subintrantibz ventis efficiē nimis tumi
dū ⁊ v̄ndis sese allidentibz ⁊ matuo se cō
cutientibz sit nimū p̄cellor̄. Naus
fluctibz ascendentibz ⁊ rescedentibz picu
lose exponit̄. qz sepe aut cōcutit̄ aut a p̄
cellis cōtrarijs operit̄. Item accidit̄ pi
culū et aura turbulēca. nam tpe tēpestuo
so ⁊ obscuro ⁊ nebuloso mari se cōmitte
re solet esse plurimū piculosum potissi
me quādo naus p̄ceps fert̄ in piculum
et periculū non videtur. maxime aut̄ for
nidatur ventor̄ nimietas ⁊ maxime q̄n
venti contrarij casu aliquo oriunt̄. quia
certū naufragiū tunc timet̄. quāto autē
naus per vnū ventū impulluz promo
uetur versus portū. tanto fortioris venti
contrarij impetu compellit̄ ad p̄cipituz
aut saltem inter cōtrarios fluct̄ in peri
culo diutius tenet̄. Item adducit̄ peri
culū naus deferentis deb̄ litas ⁊ insuffi
cientia. Non enī tutū est se cōmittere su
per mare nauicule nimis parue siue fra
gili ⁊ cōtracte. quia talis naus nō est se
cura inter seuiētis p̄cellas maris. quo
niam vel p̄pter paruitatē suam fluctibus
opprimit̄ ⁊ subuertit̄. aut p̄pter fragilita
tem ventor̄ ⁊ aquarū impetu confringit̄.
aut p̄pter rimarū ⁊ foraminū multiplici
tatem. aquarū subintrantiū pondere ad
ima demergit̄. vel saltem ad portū in tali
nauicula tardi⁹ peruenit̄ ⁊ p̄cipue quādo
in tali nauē boni naucleri ⁊ gnari p̄sen
tia nō habet̄. Tūc enī summū in mari est
periculū q̄n naus habet̄ imperitū guber
natozem ⁊ in circūspectū. His ⁊ multis
alijs incōmodis subiacer̄ mare tā medi
terraneū q̄ oceanū. vt d̄. **Ph.** Vocant
autē tam greci q̄ latini mare oceanum

eo q̄ in modū circuli ambit ozlem. Tot
tam enī sperā nostrā habitabilis circūit
occean⁹. a celeritate sic dicitur. eo q̄ oci⁹
circueat et discurrat. vel quia purpureo
colore nitet oceanus quasi ceanus. i. ce
li circulus. vt dicit *Isid.* li. xij. hic oceā
nus ozas terrarū amplectitur. alteriusq̄
estibus accedit et recedit. respirantib⁹ au
tem in pfundū ventis. aut remouet ma
ria aut absorbet. Et quāuis vnū sit mare
quātū ad sui cōtinuationē. tamen p̄pter
multifidos eius sinus de primis regio
nibus diuersa vocabula sumpsit. vt ma
re gallicū a gallicis. et mare britanniū a
britānis. sic et gadiacū mare a gadib⁹ est
dictū. vbi primo ab oceano maris ma
gni limen aperit. vbi cū hercules perue
nisset. colūnas ibi posuit sperans ibi ter
re esse finē. *Duculq̄ Isid.* lib. 20. xij.

Capitulum. XXII

M De mari magno siue mediterraneo.
Ere magnū siue mediterraneū
est qd̄ ab occasu ab oceano fluit
et in meridiem vergit. inde ad sep
tentrionē tendit. quod inde magnū ap
pellatur. quia cetera maria in compatio
ne illius sunt minora. Dicitur autē me
diterraneū. quia per mediā terram vsq̄
ad orientē pfunditur. asiam et africā ter
minans et europā. cuius prime partis si
nus qui hispania pfunditur. bytericus et
balearicus appellatur. deinde gallicus q̄
narbonēsem puinciam alluit. post ligusti
cus qui iuxta ydrim ianuam est primus
et vicinus. post est tyrrenus qui Italiam
attingit. Inde siculus qui vsq̄ ad cretā
a sicilia vadit. qui post in pāphiliā et egyptum
se extendit. deinde per ellespōtum
velius septentrionē magnis amfractibus
se retorquet. et tandē iuxta greciam et il
lyricum in angustas septem stadiorum
constringitur seu coartatur. deinde dif
fusius equore pauci curfus strigitur et fa
cit propontidē qui mox in quinquagin
ta passus coartatur. Itaq̄ bospor⁹ traci⁹
qui locus dicitur propontides eo q̄ pre
uenit mare ponticū et p̄cedit. Idem di
citur bospor⁹us a transitu stricto et angu
stis meatibus toum. vt dicit *Isido.* In

te diffunditur sinus ponticus amplissi
mus a tergo habēs mediotides paludes
quod mare ex multitudīne fluminum et
aquarū dulcium insuentiū dulcius est
atq̄ amplius nebulosum atq̄ p̄ter fo
cas et telphinos. alias beluas marinas
maiores nō patitur. Sicut autē terra cū
sit vna pro diuersis locis varijs vocatur
vocalibus ita pro varijs regionibus hoc
mare magnū diuersis nominib⁹ nuncu
patur. *Duculq̄ Isido.* li. xij. Sinus xo
maris dicunt maiores recessus. vt i ma
ri mediterraneo yonicus ab yo rege gre
cie sic dicitur *Jones* autē dicuntur atq̄
mensiles vnde ionicū mare ab ionia vsq̄
in siciliā dilatatur. In oceano vero ma
rimus est sinus caspius. indicus. persic⁹.
arabicus. qui et mare rubrū dicitur. Ru
brum autē mare est vocatū eo q̄ sit ro
seis vndis infectū. non tamen talem ha
bet naturā qualē videtur ostendere. sed
ex vicinis litorib⁹ viciatur gurges atq̄
inficitur. quia omnis terra que circūstat
rubea est et sanguineo colori proxima et
vicina. Inde enī minimum acutissimū ex
cerpitur et alij colores quib⁹ pictura va
riatur. vnde cū terra talem habet natu
ram ex fluctib⁹ litus dissoluentib⁹. ma
ris substantia rubrificatur. Ob hoc etiā
in his litorib⁹ gēme rubee inueniuntur.
nam hmoi lapilli humo inuoluti cū in
ter arenulas sint attriti maris colorē re
tinent atq̄ fundi. Hoc mare in duos si
nus diuiditur. vnus est persicus ab oriē
te. quem perse inhabitant. alius ab occi
dente arabicus. quē arabes incolunt et ste
quentant. vt dicit *Isido.* li. xij.

Capitulum XXIII

P De pelago
Pelagus ē latitudo maris sine lit
tore et sine portu vt dicit *Isid.* sumā
hūs pfunditatē. instabilitatē et mot⁹ et
nuitatē cetoz et alioz mōstruoz nutries
diuersitatē multoz vaporū et fumositatus
generās tensitatē ex quib⁹ extrahit obnu
bilationē et obscuritatē ex ventoz varie
tate recipiens coloris mutabilitatem et
ex collisione vndarū spumarū cōgregās
in superficie leuitatem et tumultuositates

emittēs ⁊ sonoritatē. tumultuosus ei est pelagus ⁊ sonoz inq̄retū et piculosum. sicut de mare superius dictum est.

Capitulū. XXIII

De gutta

Gutta est minima maris vel aque siue pluuie particula. a totalitate sua per aliquam violentiam sepata. que quidem vt dicit **Isido.** gutta dicitur quia tollat aut pender de tectis aut arboribus ac si esset glutinosa. **Stilla** vero dicitur dum cadit. hinc et **stillicidium** dicitur quasi stilla cadens. **Tam** stilla vero quae gutta a nube aquosa vi caloris siue impetu venti resoluta suo potere inferiora petit. ⁊ dum in cadendo est nomen stille. in stando autem vel pendendo obtinet nomen gutte.

Stilla autem siue gutta in substantia est humida ⁊ clara ⁊ dyaphana. forma rotunda. quantitate modica. virtute magna. **Tam** terra super quam cadit humectat et fecundat. radices ⁊ semina nutrit et in grossat. virorem in herbis ⁊ arboribus et plantis vegetat ⁊ conseruat. pisces in mari reficit ⁊ recreat. ostrea impinguat ac in eis margaritam generat. vt dicit **Isidoro** maxime gutta rosis ⁊ cum sic in se molliissima. et frequenter tamen casu penetrat durissima. **Iuxta** illud **Burta** cauat lapide. innoxi sed sepe cadendo

Capitulum. XXV

De spuma

Spuma est dicta. eo quod spumatur. vt dicit **Isido.** Et sordibus enim aque generat. vnde ⁊ mustum ⁊ ea que coquuntur spuma purgant. **Sit** autem spuma propter interclusionem venti interclusi in aque superficie motu aliquo agitate vnde propter inclusi aeris leuitatem enatando aque superfertur. ⁊ cito quippe ex vndarum collisione gignit. sed tamen cito dispergitur ⁊ dissipat. **Spuma** maris quae inter lapides recolligit. sed per feruidam lupulentis caloris solaris actioem quae in putrice. quae in spongia indurat.

Capitulum. XXVI.

De piscibus

Pisces a pascendo sunt dicti. vt dicit **Isidoro** li. iij. c. vij. terra ⁊ herbas aquaticas lambunt ⁊ sic sibi victum querunt. **Dicitur** ⁊ reptilia. eo quod natandi ⁊ reptandi speciem habeant. **In** natando enim repunt quous in profundum se mergat. **Unde** **Ambro.** in eam meron. **Magna** inquit inter pisces et aqua vicinitas et cognatio est. extra enim aquas diu viuere non possunt. nec solo aeris spiraculo sine aque attractu diu viuunt. **Habent** enim quandam reptandi speciem ⁊ naturam. quia dum piscis natat contractio ne corporis in minore se colligit longitudo. ⁊ iterum se extendens aque innititur quo nisi repellens aquam in antea se pellit. vnde vtique quibusdam pennulis in natando sicut auis in volando. sed alio modo. quia piscis natans penulas mouet a parte posteriori in antea. ⁊ quasi quibusdam brachijs aut remis aquas amplectens et retinens in antea se extendit. **Auis** vero mouet pennas sursum. ⁊ collectum aerem per expansam alarum amplitudinem compellit redire per partes posteriores vnde per violentiam aeris propulsionem a parte posteriori mouet corpus in anteriorem. **Species** autem piscium multipliciter variantur scilicet quo ad locum ubi generantur. ⁊ quo ad escam qua cibantur. ⁊ quo ad colorem et formam variam qua ab inuicem discernuntur ⁊ quo ad substantiam qua comestuntur. ⁊ quo ad virtutem qua diuersimode operantur. **Quantum** igitur ad situm siue locum ubi procreantur. magna diuersitas est. quidam enim in solis aquis. quidam vero partim in terris partim in aquis conuersantur. ⁊ talium piscium genera sunt antiphidia. id est. dubia ab **Isidoro** dicta. eo quod ambulandi in terris vsu ⁊ natandi in aquis officium retinent a natura. vt foce ⁊ cocodrilli. castores ⁊ ipotami. i. fluuiales equi ⁊ hmoi. **Et** nomen quoque animalium terrestrium pisces nomina sunt sortiti vt canes marini ⁊ lupi. eo quod mordeant alios voracitate improba atque ledant. **Isidorus.** In solis aquis viuentes alij sunt in solo mari regentes. alij vero sunt in fluminibus ⁊ in stagnis et in alijs aquis dulcibus commorantes. alij vero sunt

D

inter hos medij nunc ad dulces nunc ad
salas aquas passus gratia diuerſes
Pisces x̄o a mari ad dulces aquas egre
dicentes. in earū dulcedine delectantur
impinguantur et eōuerso. et hi nūc in ma
ri nunc in aqua dulci conuertantur multi
autem pisces sunt fluuiales. qui maris
saledine non ferentes gustata aqua sal
sa subito moriuntur. vel sursum ventrē ele
uant et super aque superficie natant qđ in
omnibz piscibz maris et aque dulcis est
signū mortis. **P**isces vero in mari natā
tes squamas habent duras et grossas p
pter aque salte siccitatē. **P**isces vero flu
uiales squamas subtiles et spinas mol
les. spine vero in piscibz necessarie fue
runt ad sustentandū carnem eoz ppter flui
dam mollicie naturalē. **D**ocet autē **A**u
cen. el. gere bonos pisces s̄m naturā loci
vbi nutriuntur. dicens s̄cli. ij. c. vi. **I**n lo
cis inquit in quibz morantur pisces est
electio. quoniā illi qui morantur in locis
p̄tiosis sunt meliores vel dulciores et in
aquis dulcibz curētes in quibz nō sunt
sordes et nō sunt limose neqz lacuales ne
qz campestris et qui nō sunt de lacubz par
uis qui flumina nō imbibunt et in quibz
non sunt fontes. **I**tem idem ibidez. **E**t
pisces quidē marini sunt laudabiliores
qui sunt subtiles et meliores sunt illi qui
sunt pelagini non alias q̄ in alto pelago
nutriti. et qui morantur in aquis discoop
tis statu ventozū supra se meliores sunt
illis qui sunt eōtratio et illis qui in aq̄s
multatū agitationū et vehementis exerci
tij meliores sunt illis q̄ habitant in aq̄s
stantibz. **U**nde pisces pelagini sunt me
liores q̄ fluuiales. et ipsi meliores q̄ la
cuales. maxime si sunt longe a fluuio et
a mari. habent enī quietē. nec eoz putre
do lauatur a subintrāte fluuio siue mari.
vnde tales pisces male sapiunt et cito cō
putrescunt. meliores etiam sunt pisces
tam marini q̄ fluuiales in pelago aq̄/
lonari et orientali q̄ in australi. quia ex
ventozū impetuoso statu aque plus mo
uentur et amplius depuratur et subtilian
tur. et ideo illarū aquarū pisces pl̄ mo
uentur et exercitantur et a suis superfluis
magis emūdantur. **I**tem diuertificantur

piscium species non solū s̄m generationis
sue locū. verū etiā quātuor ad generatio
nis siue modū. **Q**uidam enī generantur p
ouationē. et quidam per coitum et sperma
tis emissionem. **U**nde dicit **A**resto. h. v.
Accidit generibz pisciū ouantiū quoniā
quādo femina ouat sequitur masculus oua et
lac suū eicit super oua. et omne qđ tangit
lac siue sperma masculi ex ouis erit piscis
et ideo que nō tanguntur lex spermate nō
pullificabūt. femina autē est multe oua
tionis. sed maior pars ouoz transglutit
a femina. et multa oua damnantur in bu
mido. et nō saluantur ex eis nisi que ouant
in locis vbi sperma masculi eicit. quoni
am si oīa saluarent nimis multiplicaren
tur. **S**eruant autē pisces paritatē in suo
genere. sicut **A**resto. ibidem dicit. nūc q̄
inquit inueniebatur piscis qui faceret coi
tum cū genere alterius piscis. fetus autē
suos diligit et nutrit longo tpe. vt dī
cit **A**resto. in eodē. omnes pisces nutri
unt et custodiūt pullos suos p̄ter ranas.
Item ibidem dicit q̄ pisces fluuiales et
palustres pl̄ ouant et citius q̄ alij. qz in
maiori parte post quinqz mēses. et ij au
tem oēs pullificāt post. xij. annū. parui
enī pisces pullificant in locis vbi aqua
est iuxta radices arborū et canarū. **I**tem idē
ibidē. maxima pars ouoz damnatur quā
to pisces ouant vagādo quia cū plens nō
sit masculus ab ipsius semine oua nō in
formantur. ab alijs enī et ab alijs pisci
bus diglutuntur. **I**tem ibidē dicit. q̄ qđ
dam pisces generant sine ouis et sine coi
tu ex limo et arena. et ex putre. factio
ne que est sup aquas. **I**tem ibidē. tpe coi
vagantur in ares et femine pisciū sicut grex
et ambulāt par cū patri. et multi ex eis cuz
pullificant infirmantur et propter hoc tūc
tpis maxime deprehenduntur. **I**tem ibidē.
quidam pisces parūt quādo ad arenas
fricant ventrē suū. **I**n libro autē iorath
de animalibz dicit. q̄ piscis effimeron si
ne coitu nascit. et cū vixerit p̄ tres horas
diei tunc moritur. **P**iscis etiaz murena
non a suo simili cōcipitur. sed a serpente
quē sibilō. procat ad amplexandū. vt dī
cit **I**sid. l. ij. ca. vi. **O**urenā inquit gre
cistannam vocant. eo q̄ se complicit in

circulos. hanc femine seculis esse tradit.
 et accipere a serpente. ob id a piscatoribus
 sibilis euocatur et capitur. fuisse percussa
 vix interimitur. ferula vero statim. Hanc
 habere aliam in cauda certum est. nam capi-
 te percusso vix dicitur eam interfici. cauda
 vero percussa et amputata statim dicitur
 mori. **E**cōtrario de serpente. nam strito
 capite vel absciso statim dicitur mori. cau-
 da vero inde abscisa diu uiuit. **D**icit eti-
 am idē **Joz.** q. serpens deponat venenum
 anteq̄ coeat cū murena. sed p̄pleto ge-
 nerationis actu resumit venenū suū. **E**t
 ideo murena in accipiendo non strahit
 venenū a serpente nec generat aliqd ser-
 pentinū. sed sibi simile. vt dicit idē. **I**te
 quidam pisces accipiunt ex solo roze sine
 omni et sine spermate sicut ostrae et alij q̄
 daz pisces in conchis regentes. vt dicit
Joz. pisces inquit elich p̄ noctem egre-
 diunt aquā et in terris ex roze maturi-
 no cōcipiunt et pariunt. quoz conche in
 decremento lune s̄p manēt vacue. quidā
 etiam pisces mouent ad conceptus et or-
 tum s̄m ortum stellarū vel occasum. sicut
 dicit **Joz.** et etiā **Isido.** vnde dicit d̄ pisce
 q̄ dicitur australis. tūc pisces illius ge-
 neris oriunt̄ q̄n̄ plades incipiunt rede-
 re ad occasum. nec apparēt quoz s̄p pli-
 ades itez oriuntur. quibus aut pisces ge-
 nerentur. nullus t̄m mundi piscium ha-
 bet testiculos. sicut nec aliqd genus ser-
 pentis nec aliqd genus carens pedibus
 nec habet mamillas nec lac preter del-
 phinos qui habent lac et lactat fetus su-
 os dū sint parui. vt dicit **Aristo.** li. vi.
De quibus dicit **Isido.** li. xij. c. vi. delphi-
 nes qui et symones nominant. sic vocant̄
 eo q̄ voces hoīm sequuntur. et ad vocem
 symphonie gregatim conueniunt et in ar-
 monia delectant. quibus in mari nihil ē ve-
 loci. nā plerūq̄ salietes nauē trāsuolāt
 quoz saltus et ludus in fluctibus futurā signat tē-
 pestatē. **E**t etiā delphini generi nilo torso
 serrato q̄ tenera ventriū secantes iterant
 cocodrillos. **I**si. **I**te diuersificat genera
 piscium quo ad cibationis modū. **N**ā **Auicē**
 dicit li. ij. **I**lli q̄ cibant herbis tonis et ra-
 dicibus plātarū sunt meliores eis q̄ come-
 dūt lordes q̄ de ciuitatibus p̄iiciunt ad lo-

ca infusionū. **I**n examerō etiā d̄r. diuer-
 sificant etiā pisces in pastu. nā quidā mu-
 tuo se deuorat et sua carne vicinū pascū-
 tur. maior apud illos esca maioris est. tur-
 sus ille maior fit esca alteri p̄dator alte-
 ri. et cū aliū deuorauerit tandē ab alio de-
 uorat. vt dicit **Aristo.** li. vi. **C**arabo inqt
 vincit pisces magnos et comedit ipsos.
 multipes aut vincit carabonē et comedit
 ipm. **I**tem ibidē. quidā pisces pascuntur
 in sceno et luto sicut carabo. et p̄pter h̄c est
 ponderosus et multū de luto in ipso mue-
 nitur. pisces v̄o q̄ alios p̄dant tentes ha-
 bent fortiores. sicut de pisce quodā quem
 greci phagion vocāt dicit **Isi.** q̄ ita ha-
 bet duos dentes vt in mari ostris nutria-
 tur. v̄n̄ et tentis p̄ granditate et fortitudi-
 ne tentiū appellat. alij v̄o pisces vt dicit
 in examerō tentes habēt minores. sed
 plures et tentiores ac acutiores. vt cito
 cibū acceptū incidant et facile sine mora
 deglutiāt. ne cibo in ore diutius detētus
 aque alluione auferat. **A**liqui etiā pi-
 sces cibū suū in arena fodiendo querūt
 sicut dicit **Isido.** libro. xij. de porco mari-
 no qui vulgo suillus dicit. qui dū escam
 querit more suis sub aquas fudit terraz
 circa guttur eni habet orificiū. et nisi ro-
 strum arenis infigat. pastum non colli-
 git. **I**tem **Aristo.** libro. vij. **P**isces pro
 maiori parte comedunt carnes et come-
 dunt se tempore pullificationis excepto
 fuscaleon. et vniuersaliter pisces sunt gu-
 losi et auidi ad cibū et p̄cipue piscis qui
 dicitur habarue. et propter hoc extendi-
 tur venter suus cū fuerit ieiunus. et sepe
 inflat ventrē suū et eijat a se alios pisces
 quoniā venter eius puenit ad os et non
 habet stomachū. **I**tem differunt pisces
 quo ad tempus et locū pastus. **N**am quē-
 dam in aqua querūt cibum suū. et quidā
 de nocte super terrā sicut p̄otamus. equi-
 scilicet flumialis. sic dicitur eo q̄ equo in
 torso et in iuba sit similis. vt dicit **Isido.**
 qui die in aquis cōmoratur. in nocte se-
 getes depascitur. hūc nilus gignit vt di-
 cit **Isidorus.** **G**eneraliter autē s̄m **Are-**
sto. libro. vij. **P**isces plus laborāt in die
 q̄ in nocte. et plus ante mediam noctē
 q̄ post. et ideo vt dicit **Aristo.** venantur

ante ascensum solis. 7 tunc ponunt venatores retes. qz pisces nō bene vidēt hora illa 7 quādo augmētatur lux vident. odo re tamen querūt cibū nocturno tempe. in odoriferis enī delectātur. 7 ideo dicit libro. iij. Genera piscium odorant 7 audiunt. et ideo ad vasa noua quibz venātur citius accedunt qz ad antiqua. imo nisi fuerit nouū de facili ad vasculū nō accedunt. sepe enī per odorē de capiūtur. vt dicit **Jo.** Est inquit belua in mari q̄ de fauibus suis respirat aquā cuius vapore odorifero. pisces sentientes odorē sequitur ipsam 7 intrant fauces eius post odorē. que ipsos de glutinīs ab ipsis sic cibatur. **Dicit etiam idem q̄ est piscis nomine fante in cuius ore aqua hausta dulcescit quam pisces minores sequētes intrant in os eius quos subito accipit et de glutit.** Item dicit ibidem q̄ delphini p odorem sentiunt 7 cognoscunt si homo mortuus in mare vnqz comederit de delphino. q̄ si comederit. comedunt ipsum. si vero nō comederit. a mortuis aliis saluant eū. 7 ad littus pellunt eū cū rostris suis. Item dicit **Aresto. 7 Plin.** Item **Aresto. li. viij.** Pisces claras aquas 7 currentes inhabitantes nō cadunt sup res fetidas nisi habeant bonū saporem sicut nec aues. 7 in hyeme fugiūt a fundo maris prope terram querēdo calorem. 7 ibi querunt pastū suum. In estate vero eōtrario a littoribz fugiunt. calidū querendo fundū. 7 venantur in hyeme iuxta terram. sed in estate in pfundo. Nam calor immoderatus ledit pisces. Itē dicit in eodem. Sunt pisces qui apud ascensum canicule moriūtur pre calore. simili nocet eis magnū frigus. maxime habentibus lapidem in capite. vt cancri 7 huiusmodi. nam lapis in capite cōgelatur 7 coagulatur. et moritur de facili talis piscis. variatur etiam pisciū species quo ad figuram 7 dispositionē. tam in quātitate qz in qualitate. Sunt enī ingentia quedam beluarū genera quorū corpora mortibus sunt equalia vt dicitur. qualis fuit cetus qui excepit ionā. cuius alius tante fuit magnitudinis. vt instar inferni obtineret dicēte propheta. **De vete infer**

ni erudit me. Sunt et alij pisces ita parvuli q̄ vix hamo capiuntur. vt dicit **Isid. li. xij.** **Affozus** est piscis qui propter exiguitatē capi non potest. vt ibidē dicit **Enchir.** est piscis parvū vix semipedalis ab heredo sic dicitur. quāuis enī exigui corporis sit maxime tñ est virtutis. nauem enī ad heredo retinet. nam nauis cui ad heret licet uat venti. leuiant p cello. q̄si radicata stare in mari videt nec moueri potest. nō in retinēdo sed tantūmodo ad heredo virtus eius est. hūc latini moron appellauerūt. eo q̄ nauigia stare cōpellat vt dicitur ibidē. In exameron etiā dicitur de eodē pisce. q̄ ventor. p sentiens p cellas calculū arripit validū 7 tanqz anchorā ne excutiat fluctibz trahit. et non suis se literat vintu sed alieno pondere munitur 7 cōtra futura tempestatē stabilitur. q̄ videntes naute sibi pcauent ne turbo pueniat eos impromisos. sicut dicit **Zimbro. et Beda.** **Dicit etiam Arest.** libro. iij. q̄ feminei pisces sunt longiores masculinis 7 sunt durioris carnis. 7 anterius masculi durius est. 7 similiter superius. In feminis vō inter et posterius durius. **Dicit autē Auicēna li. ij. q̄ meliores sunt pisces qui nō sunt magni valde neqz habent carnē nimis durā 7 siccā et in quibz non est nimia pinguedo nec mustillago in quibz non est malus sapor vel odor. suavis autē saporis sunt conuenientes. nō nimis pingues. nec habentes superflua pinguedinē neqz grossam maciem. 7 in quibz non accidit post exitū de aqua cito fetor. 7 illi qui habent durā carnem falsi meliores efficiūtur. 7 in illis qui sunt dure carnis. melior est ille q̄ minus est mollis.** Ex quo patet diuersitas in piscibus quo ad substantiā 7 qualitatem. **Omnis enim piscis sicut dicit idem generaliter frigidus est 7 humidus quidā tamen sunt in cōparatione cōpletionis pisciū ceteris calidiores. 7 maxime quando sunt saliti.** Et ideo quando sunt valde recentes generant fleuma a quo sum 7 mollificāt nervos. 7 non sunt cōuenientes nisi valde calido stomacho. **Salit vero magis conueniūt medicine. Capita enim salitorū pisciū vsta sanāt**

Liber .XIII

morsum canis rabidi et puncturam scorum
pionis eradican carnem adulterinam in
viceribus et conferant viceribus putridis et
saniosis. Similiter ius omnis piscis con
fert venenis bibitis et puncturis. **Sul**
tos enim habent alios effectus sicut ibidem
dicitur. sed hec dicta de eorum qualitate et
substantia nunc sufficiant. Item differunt
piscis in vivacitate sensus et ingenij sa
gacitate. **Sul**ti enim sunt plurimum inge
niosi. aliqui enim miram astutiam habent
evadendi quando sentiunt insidias pesca
torum. ut dicit **Isid.** libro. xij. **Sul**g in
quit est genus piscis multum agilis. nam
ubi dispositas sentit piscatorum insidias
confestim retrosum tendit. et ita cito re
tre transilit. ut volasse ab astantibus vi
deatur. Item dicit idem ibidem de escaro
eo quod escarus solus inter pisces escam ru
minare phibetur. hunc dicit **Plinius** esse
ingeniosum nam dum sentit se intrasse
spoutulam piscatoris non ex fronte erum
pit nec infestis viminibus caput inserit.
sed crebris caude ictibus ex aduerso fo
res laxare incipit atque ita retrosum re
dit. quem lucrantem si alius escarus forte
viderit exterius ut erumpe satagentem
adunet caudam in ore eius apprehen
dens prout potest ipsum liberare et extra
here intendit vel contendit. Ad hoc dicit
idem. **Longrus** quidem plures nexas
habet. ingeniosus est in solertia escam ac
quirendi. nam cibum in hamo appetens sed
aculeum timens non morsum sed suis pinnu
lis hamum complectitur. et non prius ipsum
dimittit quin escam circumferat. **Lan**
cri etiam ostreis inimicatur. earum enim
carnibus vivunt miro ingenio. Nam quod for
tem et validam eius testam aperire non pos
sunt. explorant quando ostrea claustra te
starum suarum aperit. et tunc cancer qui la
titat in insidijs latenter lapillum inijcit ne
ostreum claudere se possit. et ita impedita
clausura. carnes ostree deuorat et corro
dit. **Ostrea** autem a testa sunt dicta. qua
interior carnis mollicies manet. **Breci**
enim ostrea testam vocant. et dicitur totus
ille piscis cum sua testa ostreum in neutro.
sed ostrea in feminino dicitur eius caro di
citur etiam tales pisces conche et chilia

quia deficiente luna tales pisces cauam
tur. id est euacuatur. Luna cum in augmen
to fuerit auget humores. diminuit vero
humor cum luna fuerit in defectu. et ideo
piscis clausi in conchis in lune incremen
to turgescunt. et in defectu euacuant. In
his autem conchilibus preciose generant mar
garite. de quibus dicit **Plinius** et alij qui de
animantium scripserunt naturis. quod tem
pore nocturno lictora petunt. et celesti roze
margaritas concipiunt. unde et tales con
chilie margaritifere et herelie sunt dicte
in quarum carne preciosus calculus solidatur
et est nobilissima gemma que sic ex roze
vernalis temporis generatur. que quanto al
bior et lucidior. tanto efficacior estimatur.
Sunt et quedam conchilie siue conche mu
rices dicte ab asperitate et acumine. que
alio nomine conchilia dicuntur. que circum
cise ferro lachrymas purpurei coloris
emittunt. ex quibus purpura coloratur. et
inde ostrum est appellatum. quia ex humore
teste elicitur hec tinctura. ut dicit **Isid.**
Das et multas alij piscium proprietates et
naturas in li. **Plinij** et **Isidoro**. et in **Isido**.
et in **exame**. **ambro.** et **basilij poteris** in
uenire. ne tedium inferam legentibus de
hac materia hec sufficiant. Dicit etiam
Plinius. ut dicit **Isido**. li. xij. quod piscium
sunt in aquis genera. celium. ex quibus mi
ta quodam nature intellectu ordinem tem
porum suorum cognoscunt. quedam in suis
locis sine mutatione vagantur. quedam
sine temporis obseruatione vivunt. que
dam vero commixtione masculi et femine
concupiunt catulos suos. ut cetus. Idem
autem est cetus et balena. et sunt balene
immense magnitudinis belue ab emit
tendo et fundendo aquas sic vocate. Om
nibus enim alijs beluis marinis altius ia
ciunt yndas. Balena enim emittere dicitur.
Cete autem dicuntur a corporis im
manitate. ut dicit **Isido**. li. xij. Dicitur
autem in libro **Forath**. Cetus abundat
in spermate. et post eius coitum cum femina
quod superfluit supernat aque. quod collectum
et delectatum in ambre substantiam comu
tatur. quam enim multum eluritur. vaporis odori
ferum ad modum odoris ambre ex ore
suo emittit. in quo pisces delectantur. et p

pter vaporis redolentiā ipsius orificiū
ingrediuntur. et sic decepti ab ipso reuocā
tur. In hoc pisce ut dicit idem. materia
terrestis dominatur plus q̄ aque. et ideo
multe est corpulentie et pinguedinis.
Unde i senectute pre magnitudine cor
poris in eius dorso coadunatur puluis et
condensat intantū q̄ herle et frutices ibi
crescunt. ita ut belua insule similis eē vi
deatur. ad quā si nauigantes incaute ap
propinquauerint. sine periculo vix eua
dunt. Nam aquā in tanta quātitate de
ore eijcit sup nauim et diffundit q̄ ipam
aliquādo obruit et submergit. Tāte etiā
am est pinguedinis q̄ quādo piscatorū
percutitur venabilis siue telis vuln^o nō
sentit nisi prius pinguedo totaliter per
foretur. sed quādo caro interior leditur
tūc facillime capitur. quia amaritudinē
aque salse non sufferens littus petit. Tā
te autem est quātitatis q̄ nō capitur to
ta patria ex sua captura emendat. Na
tulos suos amore muto diligit et eos i pe
lago longo tempore circūducit. q̄ si eos
ab arenarū cumulis impediri contigerit
aque multitudinē in ore collectas super
eos fundit. et sic eos a periculo liberās ad
profundū pelagi reuocat et reducit cōtra
omnes occursus ipsis nociuos pro eorū
defensione se opponit. et semper inter se et
mare in parte tutiori eos ponit. et quādo
inualefcit tēpestas fetus suos adhuc iu
uenes et teneros in ventre suoz cōtrahit
quos serenitate facta viuos euomit ite
rum et emittit ut dicit idem. Item io
rath. contra cetum pugnat quidam pi
scis serpentinus et venenosus sicut coco
drillus. et fugiunt pisces ad caudam ce
ti. qui si deuict^o fuerit pisces p̄dicti mo
riuntur. Et si nō poterit ille piscis pesti
fer de uincere cetum. a faucibus suis fumo
sum vaporem fetidissimū in aquā emit
tit. Et vero fumo odorifero de ore emis
so. fetidum odorem repellit. et sic se et suos
protegit et defendit.

Finit liber. XIII.

Incipit liber decimusquartus
De terra et partibus eius.

Quia di
uina coopante gratia cō
pletus est tractatus de
proprietasibus corporis
supremi luminosi. scz ce
li et corporis intermedij lucidi perspicui
et dyaphani. scz ignei aerei et aquei. vl
timo dicendū est de proprietatibus corpo
ris infimi et opaci. et hoc tam in generali
quā in speciali. Corpus autem infimus
et extremum est ipsa terra respectu celi.
De cuius proprietatibus cōmuniibus ali
qua sunt huic opusculo inferenda. et hoc
quo ad eius substantiam et qualitatem et
contentū siue ornatum. Continet autē
in se interius pro ornatu omnia metho
rica et mineralia sicut lapides et metalla
exterius vero sensibilia sicut bestias et au
menta. et vegetabilia ut herbas plantu
las et arbusta. de quibus omnibus p̄nē
da sunt aliqua in hoc tractatu. prout de
eis sacra scriptura videtur in superficie
facere mentionē. Simplicia autē et om
nibus fere nota credimus hec pro sim
plicibus sufficere de bere. et ideo de illis
paucā recitantes maiora maioribus et
subtiliora subtilioribus reseruaui. Hoc
autem in principio hui^o opusculi volu
mus protestari. q̄ parū aut nihil de no
stro hic apponimus. sed autētica sancto
rum et etiam aliquoz p̄borū dicta quē ad
modum in p̄cedentibus fecimus interca
lariter per ordinem inseremus.

Capitulū primū.

De terra
Terra itaqz ut dicit Isidorus li
bro. xiiij. ca. i. est in media mun
di regione posita. ab omnib^o par
tibus celi in modum centri equali inter
uallo separata que singulari numero to
tum orbem signat. in plurali vero singu
las eius partes. Est autem dicta terra
ut dicitur ibidem a superiori parte qua
teritur. Hec et hum^o dicitur a mari hu
mido cui coniungitur. Dicitur et tellus.